
kuva Juha Laitalainen

Valtuustokauden 2025 – 2029 hyvinvointisuunnitelma

Hyvinvointikertomus ja –suunnitelma osana pitkäjänteistä työtä

- Kunnan tulee edistää asukkaidensa hyvinvointia ja kuntastrategiassa on huomioitava hyvinvoinnin edistäminen
- Kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä on raportoitava vuosittain kunnanvaltuustolle. Kerran valtuustokaudessa on valmisteltava laajempi hyvinvointikertomus. Kunta ja hyvinvointialue tekevät yhteistyötä kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Hyvinvointikertomus ja –suunnitelma tulee julkaista kunnan verkkosivuilla ja antaa tiedoksi hyvinvointialueelle.

- Kunnanvaltuusto hyväksyi valtuustokauden 2025 – 2029 laajan hyvinvointikertomuksen 2.11.2026 § 42. Se sisältää laajan kuvauksen kunnan väestön hyvinvoinnin ja terveyden nykytilasta tilastojen ja muun arvion perusteella.
- Tämä hyvinvointisuunnitelma kokoaa valtuustokauden tavoitteet hyvinvointitoimien toteuttamiseksi

- Hyvinvointisuunnitelman laadinnassa on huomioitu myös hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelman ja siihen kytkeytyvien erillissuunnitelmien tavoitteet ja toimenpiteet. Alueellisesti hyvinvointisuunnitelmaan on kirjattu neljä keskeistä tavoitekokonaisuutta:
    - Terveelliset elämäntavat
    - Mielen hyvinvointi
    - Osallisuus ja yhteisöllisyys
    - Turvallinen arkiympäristö

kuva Juha Laitalainen

Kuntastrategian kytkös hyvinvointisuunnitelmaan 1/2

Hyvinvointisuunnitelman toimet tukevat osaltaan kuntastrategian toteutumista. Valtuustokauden 2025 - 2029 kuntastrategia hyväksyttiin 8.12.2025 § 88. Kunnan visiona on Hyvän arjen, kukoistavan yrittäjyyden ja luonnon arvostamisen kotilaakso ja missiona Toholampi palvelee, yhdistää ja luo tulevaisuuden edellytyksen asukkaille ja yrityksille.

Toholammin arvot, meidän tapamme toimia, ovat 1. Yhteisöllisyys: rakennamme arkea yhdessä, 2. Rohkeus: uskallamme kokeilla uutta ja 3. Kestävyys: teemme ratkaisuja, jotka kantavat tulevaisuuteen

Elinvoimaisuuden vahvistaminen

Toholampi on yrittäjä- ja asukasystävällinen kunta, jossa alkutuotanto, erityisesti maatalous, ja monipuolinen yritystoiminta muodostavat elinvoiman perustan. Kunta vahvistaa yritysten ja maaseutuelinkeinojen kestävyyttä ja uusiutumista tukemalla osaamista, kehittämistä ja yhteistyötä. Elinvoimaa rakennetaan ennakoivalla ja mahdollistavalla maankäytöllä sekä sujuvilla lupaprosesseilla, jotka tukevat uusien investointien ja hankkeiden toteutumista. Samalla edistetään bio- ja kiertotalouden, elintarviketuotannon sekä uusiutuvan energian ratkaisuja, jotka luovat kasvua ja työtä. Toholampi on Tulevaisuuden kotilaakso – rohkea, yhteistyöhön nojaava ja eteenpäin katsova kunta.

Hyvän elämän edistäminen

Toholampi on perhe- ja asukasystävällinen kunta, jossa arki on sujuvaa ja turvallista. Kunta huolehtii laadukkaista peruspalveluista, varhaiskasvatuksesta ja koulutuksesta sekä vaalii rikasta kulttuurielämää. Se tukee lapsiperheiden ja eri ikäpolvien hyvinvointia yhteistyössä hyvinvointialueen, koulutuksenjärjestäjien ja paikallisten, alueellisten ja valtakunnallisten toimijoiden kanssa. Asumisen laatua vahvistetaan tarjoamalla hyvin suunniteltuja ja vetovoimaisia tontteja sekä kehittämällä viihtyisiä asuinympäristöjä keskustassa ja kyläalueilla. Luonto ja Lestijoki tarjoavat mahdollisuuksia vapaa-aikaan ja matkailuun, ja kunta tukee yhteisöllisyyttä kehittämällä virkistysalueita sekä vahvistamalla yhdistysten toimintaa, tapahtumia ja uusien asukkaiden kotoutumista.

Kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Toholampi rakentaa kestävää tulevaisuutta pitkäjänteisesti päätöksenteossa, palveluissa ja elinkeinoelämän kehittämisessä. Kunta edistää vihreää siirtymää ja kiertotaloutta hyödyntämällä sivuvirtoja, uusiutuvia energiaratkaisuja ja uusia innovaatioita, jotka vahvistavat alueen kilpailukykyä ja työllisyyttä. Maatalous on keskeinen osa kestävää kasvua ja kotimaisen ruoantuotannon sekä huoltovarmuuden turvaamista. Biolaakson perintö näkyy yritysten ja yhteisöjen yhteistyönä, jossa syntyy kestäviä ratkaisuja tulevaisuuden haasteisiin. Vastuullinen taloudenpito varmistaa, että Toholammin ratkaisut kantavat myös tuleville sukupolville.

Osaamisen ja uudistumisen vahvistaminen

Toholampi on yhteisö, joka oppii, kehittyy ja toimii yhdessä. Kunta panostaa osaamiseen, koulutukseen ja työelämäyhteyksiin, jotta kaikilla ikäryhmillä on mahdollisuus kasvaa ja työllistyä. Avoin vuorovaikutus, digitaaliset palvelut ja kokeilukulttuuri vahvistavat kunnan toimintaa ja palveluiden laatua. Yhteistyö oppilaitosten, yritysten ja seutukunnan kanssa tukee jatkuvaa uudistumista ja varmistaa, että Toholampi pysyy tulevaisuuden kotilaaksona myös muuttuvassa toimintaympäristössä.

Kuntastrategian kytkös hyvinvointisuunnitelmaan 2/2

- Strategian toimeenpanon periaatteiksi on kirjattu, että Toholampi toimii tiiviissä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Hyvinvointinäkökulmasta keskeisiä toimijoita ovat mm. naapurikunnat ja Kaustisen seutukunta, hyvinvointialue, maakuntaliitto, valtion eri ministeriöt ja virastot mm. OPH ja LVV sekä Mela. Myös työllisyysalueella ja oppilaitoksilla on oma merkityksensä. Paikallisen tason hyvinvointityön kannalta äärettömän tärkeitä tahoja ovat yhdistykset, seurat ja kylät, vapaaehtoistoimijat ja tapahtumat sekä seurakunnat.

- Strategian tavoitteita tukevia toimenpiteitä ja mittareita kirjataan osaksi hyvinvointisuunnitelmaa sekä kunnan talousarviota.

kuva Juha Laitalainen

Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja suunnitelmat

Seuraavat hyvinvointiin vaikuttavat käytänteet sekä ohjelmat ja -suunnitelmat on huomioitu tässä suunnitelmassa:

- Keski-Pohjanmaan alueellinen hyvinvointikertomus 2025
- Keski-Pohjanmaan alueellinen hyvinvointisuunnitelma 2026 - 2029
- Lasten ja nuorten alueellinen hyvinvointisuunnitelma 2026 - 2029
- Ikääntyneiden alueellinen hyvinvointisuunnitelma 2026 - 2029
- Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma
- Keski-Pohjanmaan alueellinen ehkäisevän päihdetyön suunnitelma 2026 - 2029
- Yhteisövaikuttavuuden ja perhekeskustyön johtoryhmä
- Toholammin opiskeluhuoltosuunnitelma, päivitetty 9/2026
- Toholammin paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma, päivitetty 6/2026
- Toholammin esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmat, päivitetty 6/2026
- Toholammin lukiokoulutuksen opetussuunnitelma, päivitetty 8/2025
- Toholammin kunnan kulttuuriohjelma 2035
- Toholammin kunnan lukutaitostrategia 2026 – 2030
- Toholammin kunnan ja Keski-Pohjanmaan liikunta ry:n kuntakumppanuus 2026 – 2028
- Toholammin kunnan kulttuurikasvatussuunnitelma, päivitetty 5/2026
- Toholammin kunnan työpajatoiminta
- Kuntien ja hyvinvointialueen välinen yhteistyösopimus
- Kuntien ja hyvinvointialueen väliset vuosittaiset yhteisneuvottelut
- Kaikukortti-yhteistyö vuodesta 2019 alkaen
- Keski-Pohjanmaan kulttuuristrategia 2030

Hyvinvointisuunnitelma

Valtuustokaudella laadittavan laajan hyvinvointikertomuksen, viranhaltija- ja luottamushenkilövalmistelun, kuntalaisille järjestetyn kuulemistilaisuuden sekä erillisohjelmien ja alueellisten hyvinvointisuunnitelmien pohjalta asetetaan seuraavat hyvinvointitavoitteet valtuustokaudelle 2025 – 2029.

Seuraavissa taulukoissa esitetään hyvinvointisuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet.

kuva Iida Nylander

Tavoite	Perustelu	Toimenpiteet	Mittarit
Huolehdimme laadukkaista koulutus-mahdollisuuksista	Koulutustaso kunnassa ja maakunnassa on koko maata alhaisempi. Kouluttautuminen on positiivinen voimavara hyvinvoinnin näkökulmasta.	Arvostamme itsensä sivistämistä. Huolehdimme riittävistä resursseista perus- ja lukiokoulutuksessa. Tuemme vst-oppilaitoksia sekä konservatoriota. Teemme yhteistyötä KPEDUn ja muiden oppilaitosten kanssa.	Oppilasryhmien koot Kelpoisten opettajien määrä suhteessa koko opettajaresurssiin Kunnan maksuosuudet vst-toimintaan Arvio yhteistyön toimivuudesta
Toteutamme hyvinvointia ja terveyttä edistäviä hankkeita	Kuntastrategian mukaisesti toimimme yhdessä eri toimijoiden kanssa. Hankkeet edistävät erityisesti valtiollisella tai alueellisella tasolla tärkeäksi koettuja hyvinvointitavoitteita	Haetaan avustuksia mm. • Suomi liikkeelle –ohjelma • LVV nuoriso-, liikunta- ja kirjastoalan avustukset • Kevyen liikenteen edistäminen • Oppilaitosten hyvinvointihankkeet • Koulutuksellinen tasa-arvo • ESR-rahoitus • Maaseuturahasto	Hankkeiden määrä, laatu ja laajuus. 15-20 hanketta vuosittain
Tuemme vanhemmuutta ja perheitä	Syntyneiden lasten määrä on laskenut voimakkaasti. Epäsuotuinen kehitys heikentää mm. demografista huoltosuhdetta Lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut Avioerot ovat yleistyneet Nuoret arvioivat oman perheen taloudellisen tilanteen kohtalaiseksi tai sitä heikommaksi	Lapsiperheiden palveluiden riittävä resurssointi myös haastavissa taloudellisissa tilanteissa. Perheen perustamiseen kannustaminen, kuntaan muuttamisen kynnyksen madaltaminen. Kokeilemme uusia tapoja tukea perheitä. Varhaiskasvatukseen sosionomin toimi (perheiden tuki, kasvatuksen ohjaus ja palveluiden yhteensovittaminen) Yhteisövaikuttavuus yhdessä naapurikuntien, Soiten ja muiden toimijoiden kanssa.	Arvio lapsiperheiden palveluiden laadusta ja toimivuudesta. Syntyneiden lasten määrä ja asukasluku Kuntaan ja kunnasta muuttaneiden määrä Kokemukset kehittämistyöstä, rahallinen panostus Arvio toimista, joilla on edistetty lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia.

Tavoite	Perustelu	Toimenpiteet	Mittarit
Yritämme ja työllistymme yhdessä	Taloudellinen hyvinvointi tuottaa myös inhimillisiä hyötyjä Työllisyysaste on heikentynyt viime vuosina Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä kasvanut	Teemme yhteistyötä työllisyysalueen, KASEn, oppilaitosten sekä yrittäjien kanssa. Tuemme uusien yritysten syntyä Huolehdimme kaavoituksella ym. keinoilla mahdollisuuksista luoda työpaikkoja Toholammille Kunta panostaa lisäresurssia lakisääteisten työllisyyspalveluiden täydentämiseksi.	Työllisten ja työpaikkojen osuudet kunnassa Järjestetyt tilaisuudet ja koulutukset, jotka tukevat työllisyyttä ja yrittäjyyttä Perustettavien yritysten määrä Valmistuneet kaavat Työllisyys- ja yrityspalveluiden määrärahat ja toteutuneet palvelut
Kannustamme nuoria yrittäjyyteen ja vastuuseen omasta tulevaisuudesta	Yrittäjyys on tapa työllistää itsensä Toholammilla. Väestön ikääntyessä myös nykyiset yrittäjät eläköityvät ja tästä avautuu uusia mahdollisuuksia nuorille yrittäjille. Kuntastrategian arvoissa on korostettu rohkeutta.	Jaamme nuorille kesätyö- ja yrittäjyysseteleitä Palkkaamme nuoria kunnan kesätöihin ja hankimme palveluita nuoria työllistäviltä yhdistyksiltä. Koulutamme yrittäjyyteen: koulun yrittäjyyskasvatus, Yrityskylä-yhteistyö ja 4H:lta hankittava nuorten koulutus Kehitämme tavan rahoittaa nuorten uusia projekteja ilman erikseen perustettavia yhdistyksiä esim. nuorisotoimen kautta	Varatut määrärahat Palkatut nuoret ja hankitun palvelun määrä Yhteistyösopimukset ja järjestetyt koulutukset Tarkoitukseen varatut määrärahat ja projektien toteutuminen
Ennalta-ehkäisemme rikollisuutta ja lisäämme turvallisuutta	Rikosten määrä on kääntynyt nousuun Yleinen tilanne, jossa turvallisuusuhat ovat lisääntyneet niin fyysisessä kuin sähköisessä maailmassa	Nuorille suunnattu laillisuuskasvatus kouluissa ja sopimattomaan käytökseen puuttuminen Varautumisen (kotivara ja kylävara), kodin turvallisuus (pelastuslaitos, Soite) ja digiturvallisuuden (eSeniorit, kirjasto) edistäminen Huono-osaisuuden poistaminen mm. yhdessä Soiten ja seurakuntien kanssa. Esim. ruoka-apu ja Kaiku-kortti lieventävät huono-osaisuuden vaikutuksia.	Käytössä olevien resurssin määrä Poliisin tietoon tulleiden rikosten määrä Järjestetyt tilaisuudet Väestön toimeentuloa kuvaavat mittarit, kouluterveyskysely. Avustusten laajuus

Tavoite	Perustelu	Toimenpiteet	Mittarit
Tuemme ylläpitämään toimintakykyä sairastuessa ja ikääntyessä	Kaatumisten ja putoamisten määrä on kasvanut yli 65-vuotiailla Keski-Pohjanmaalla menetetään elinvuosia iskeemisten sydänsairauksien, itsemurhien ja alkoholin takia. Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen suuri osuus (mm. astma ja diabetes)	Jatkamme ja kehitämme seniori- ja soveltavan liikunnan korttietuuksia Arjen turvallisuuden parantaminen, esim. kunnan järjestämät piha-auraukset ja hiekoitukset Liikunnan ja ravitsemusterveyden edistäminen työikäisillä ja ikäihmisillä. Mittauksilla (mm. Inbody) on oma kannustimensa. Liikuntaneuvojan ryhmät ja opastukset, lajikokeilut. Yhteistyö Soiten kanssa erityisryhmien liikuntamahdollisuuksien edistämiseksi (AVH, näkövammaiset, Erityiset) Kunnan toimet sote-palveluiden turvaamiseksi lähellä Pidämme huolta työntekijöistämme mm. työterveyspalvelut	Jaettujen korttien määrä Kaatumisten ja putoamisten määrä Ehkäistävissä olleiden menetettyjen elinvuosien määrä Käytettävissä olevat henkilöstöresurssit, tilat ja toiminta. Toimintaan osallistumisten määrä. Hyte-neuvotteluihin osallistuminen, jatkuva keskustelu Soiten kanssa, mahdolliset rahalliset panostukset Sairaspoissaolot ja työkyvyttömyys-eläkkeelle siirtyneiden määrä
Olemme ylpeitä vahvuuksista	Harrastuspaikat ja julkiset tilat ovat monelta osin kunnossa Luontoympäristö on lähellä asukkaita Kulttuuritoimi ja kirjasto ovat aktiivisia toimijoita Yhdistyksissä on vireää toimintaa. Innostumme yhteisistä tavoitteista. Osallisuustyö on saatu hienosti alkuun	Tunnistetaan kipukohdat: mm. liikkumisen vaikeudet voivat estää osallistumisen, kun ei ole joukkoliikennettä ja takseja on vaikea saada. Kehitetään keinoja madaltaa osallistumiskynnystä. Positiivinen kisailu on kannustanut kuntalaisia mm. kilometrikisassa, jatketaan tätä. Lisätään opasteita luontoliikuntaan sopiviin kohteisiin yhdessä reittien ylläpitäjien kanssa. Palkitaan edelleen aktiivisia vapaaehtoisia, yhdistyksiä ja liikkujia, ja nostetaan siten hyvät teot esille. Yhdistysavustusten tason nostaminen. Hyödynnetään kuntalaiskeskusteluja, raateja ja osallistuvaa budjetointia. Toteutetaan uusi säännöllinen hyvinvointitapahtuma/-messut ja huolehditaan kattavasta kulttuuritarjonnasta	Syntyneet uudet tavat toimia, asukas- ja asiakaspalaute Kampanjoiden ja niihin osallistuneiden määrä Arvio siitä, kuinka hyvin eri kohteet ovat löydettävissä. Annetut huomionosoitukset ja avustuksiin varatut määrärahat Toteutuneet tapahtumat, mukana olleiden toimijoiden määrä, kävijämäärä

Tavoite	Perustelu	Toimenpiteet	Mittarit
Tuemme lasten ja nuorten tervettä kasvua	Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky on heikentynyt Nuorisopsykiatrian asiakkuudet yleistyneet pitkään Kouluruokailua kuvaavien mittareiden heikentyminen sekä muut ravitsemuksen heikentymistä osoittavat indikaattorit Vähentynyt harrastuneisuus ja kaukana sijaitsevat harrastuspaikat Lasten ja nuorten kokema seksuaalisesti ahdistava materiaali sekä käytös on lisääntynyt Hampaiden harjaussuositus ei toteudu lähes puolella lapsista Kokemus siitä, ettei voi osallistua koulun arjen ja koulutyön suunnitteluun. Kasvanut tyytymättömyys koulunkäyntiin. Erityisesti 15-20 - vuotiaiden kokema yksinäisyys ja masennusoireet Nuorilla paljon työkyvyttömyys-eläkkeitä mielenterveyssyistä	Pitkät välitunnit osaksi koulupäivää, toimet rasittavan ja hengästyttävän liikunnan lisäämiseksi. MOVE –prosessin kehittäminen. Kokeiluja kouluruokailun kehittämiseksi, mm. aamupuuron tai välipalojen lisääminen. Tilannekuvan seuranta ja työ yhdessä toimijan kanssa mm. uusi valmistuskeittiö ja riittävän ruokailuajan ja rauhallisen ruokailuympäristön varmistaminen. Yhteiset kampanjat mm. Keplin ja Soiten kanssa elintavoista Neuromoninaisuuden huomioivat liikuntaharrastukset lapsille ja ei-kilpailullinen höntsäliikunta. Erityiset-ryhmätoiminta. Nuorten toiminnan kehittäminen, tilat ja resurssit. Mahdolliset uudet kohtaamispaikat. Koulukuljetusten kehittäminen siten, että ne tukisivat myös harrastamismahdollisuuksia. Tietoisuuden lisääminen siitä, miten toimia, jos kohtaa seksuaalista ahdistelua tai materiaalia esim. somessa. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden kasvattaminen, ml. henkilöstön koulutus. Opiskeluhuoltotyö mm. murkkupajat sekä positiivisen mielenterveyden vahvistaminen Resurssi etsivään nuorisotyöhön. Muuttuva työpajatoiminta. Yhteistyö yhdistysten ja seurakuntien kanssa siinä, kuinka tavoitamme syrjäytymisvaarassa olevat nuoret.	Kouluterveyskyselyn ja MOVE-mittausten tulokset Asiakastyytyväisyyskyselyn tulokset koskien kouluruokailua Toteutuneet kampanjat ja yhteistyö muiden toimijoiden kanssa Toteutuneet liikunnan ryhmät ja arvio siitä, kuinka ne palvelevat eri ryhmiä Nuorten toimintaan kohdistettujen määrärahojen riittävyys, henkilöstömäärä ja toteutuneet tapahtumat. Kyselyt ja palaute koskien koulukuljetusten toimivuutta Toteutuneet koulutukset

Tavoite	Perustelu	Toimenpiteet	Mittarit
Lukutaidon edistäminen läpi elämän	Lukutaidon yhteyttä kasvatukseen, koulutukseen, tutkimukseen ja kulttuuriseen sivistyspohjaan ei voida kiistää. Suomessa monipuolinen lukutaito nähdään turvallisen yhteiskunnan, toimivan demokratian ja tasa-arvon perustana Oikeutta monipuoliseen lukutaitoon ja sen vahvistamiseen pidetään kaikkien oikeutena. Tässä valossa lukutaidon eriytyminen ja erityisesti heikkojen lukijoiden määrän lisääntyminen viime vuosina aiheuttavat huolta.	Toteutetaan Toholammin lukutaitostrategiaa 2026-2030. Toimenpiteinä mm. kirjaston kotipalvelu, ikäihmisille lukeminen Männistössä ja lukulahjat lapsille. Kirjailijavierailut. Varhaiskasvatuksessa ja kouluissa lukemisen edistämisen teot.	Kirjaston tilastot sekä koulujen yleiskuva lukutaidosta Toteutuneet tapahtumat

Kohdennetut hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnitelmat

Yleisen hyvinvointisuunnitelman lisäksi tähän asiakirjaan liitetään lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelma sekä ehkäisevän päihdetyön, mielenterveyden edistämisen ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyä koskevat suunnitelmat.

Osaksi kunnan hyvinvointisuunnitelmaa kuuluu myös jatkuvaluonteisesti päivittyvä Toholammin opiskeluhuoltosuunnitelma, jonka sivistyslautakunta hyväksyy. Se on päivitetty edellisen kerran syyskuussa 2026.

kuva Iida Nylander

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

Hyvinvointialueen ja kunnan viranomaisten on yhteistyössä seurattava ja edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä (Sosiaalihuoltolaki).

Kunnan tulee laatia vähintään kerran neljässä vuodessa lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, joka sisältää tietoa lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta, lasten ja nuorten hyvinvointia edistävistä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista, yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä, sekä linjaa suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta. (Lastensuojelulaki).

Toholammilla suunnitelmassa edellyttämät tiedot on tuotettu osana kunnan laajaa hyvinvointikertomusta, opiskeluhuoltosuunnitelmaa sekä hyvinvointisuunnitelman lasten, nuorten ja perheiden tavoitteita. Keski-Pohjanmaan alueen kunnilla sekä hyvinvointialueella on yhteinen lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisen rakenne perhekeskus johtoryhmä, joka seuraa lasten ja nuorten kasvuoloja ja hyvinvointia erityisesti ilmiölähtöisesti, yhteensovittaa palveluita sekä yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Ryhmä on osallistunut alueellisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaan. Lisäksi sivistysjohtaja kuuluu alueelliseen hyte-työryhmään.

Toholammin kunnan opiskeluhuollon ohjausryhmä, Kaustisen seutukunnan ja Perhon yhteinen nuorten ohjaus- ja palveluverkosto sekä Toholammin ja Lestijärven arkitiimi tuottavat tietoa lasten ja nuorten elin- ja kasvuolosuhteista. Ryhmissä esiin nousseita asioita on hyödynnetty myös tämän hyvinvointisuunnitelman laadinnassa.

Keskeiset tavoitteet suunnitelmakaudelle ovat

1. Terveiden elintapojen edistäminen (erityisesti liikuntatottumukset, ravitsemus ja hampaista huolehtiminen)

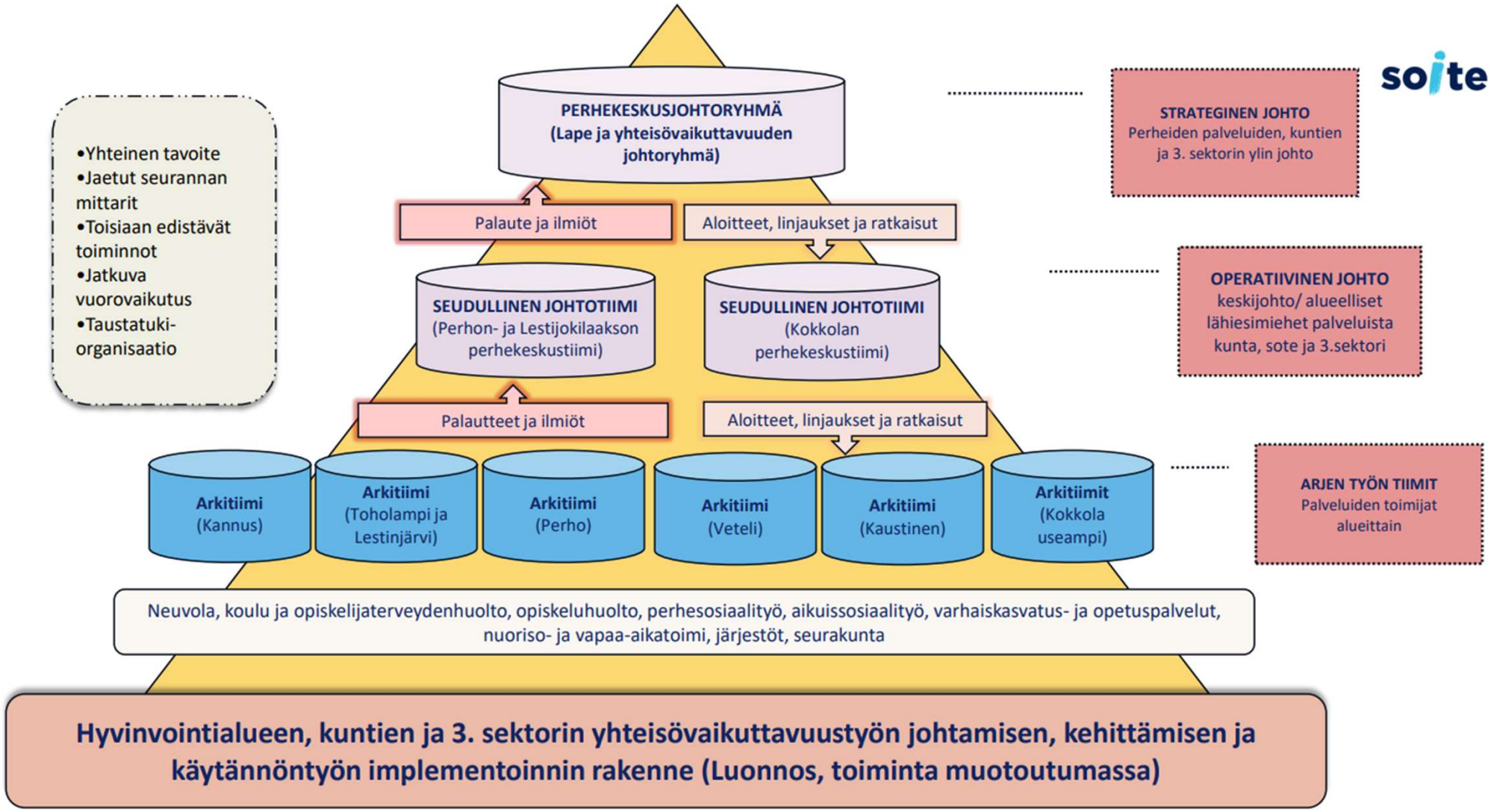
2. Harrastamisen edistämien ja nuorten kohtaamispaikat (koulukuljetukset tukemaan harrastamista, koulupäivän ja harrastamisen yhteensovittaminen ja riittävä työntekijäresurssi nuorten palveluissa)

3. Osallisuuden edistäminen (vaikuttamismahdollisuuksien tarjoaminen niin koulutyössä kuin muutoinkin lasten ja nuorten elinympäristöissä)

4. Turvallisuuden edistäminen (erityisesti turvallisuus sosiaalisessa mediassa ja laillisuuskasvatus)

Suunnitelman toteuttamisesta vastaa kunnan osalta erityisesti sivistyslautakunta. Kunta toimii yhteistyössä muiden alueen kuntien, Soiten, järjestöjen ja yhdistysten, seurakuntien sekä muiden lasten ja nuorten palveluita tuottavien tahojen kanssa. Keskeisistä lasten ja nuorten hyvinvoinnin ilmiöistä tiedotetaan vuosittain kunnanvaltuustoa osana vuosittaista hyvinvointiraporttia.

Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden johtamisrakenne Keski-Pohjanmaalla

Kuva: Johtamisen rakenteen tarkoituksena on tuoda tieto lasten, nuorten ja perheiden ilmiöistä tarvittaessa nopeastikin strategisen johdon tasolle. Lähde Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue Soite (2026).

Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät sekä ongelmia ehkäisevät palvelut Keski-Pohjanmaalla

soite

Diaan koottu esimerkkejä lasten ja nuorten hyvinvointia tuottavista tahoista Keski-Pohjanmaan alueella. Tahojen välillä on paljon keskinäistä yhteistyötä.

Hyvinvointialueen lasten ja nuorten palvelut, nähtävillä Soiten kotisivuilla: www.soite.fi		Kaupungit ja kunnat	3. Sektori ja seurakunnat
Perhekeskuspalvelut Neuvolapalvelut Ehkäisyneuvola • Äitiys- ja lastenneuvolat • Perheneuvolat • Neuvolapsykologi • Perhevalmennus Perhetukipalvelut • Lapsiperheiden palveluohjaus • Lapsiperheiden kotipalvelu • Perhetyö • Parisuhteen tukeminen ja eropalvelut • Tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta • Ankkuri • Adoptioneuvonta Sähköinen perhekeskus Opiskeluhuolto • Koulukuraattorit • Koulupsykologit Kouluterveydenhuolto Opiskeluterveydenhuolto Koulupsyykkarit Nuova-nuorten vastaanottopalvelut Lastensuojelun palvelut • Lastensuojeluilmoitus • Lastensuojelun avohuolto • Lastensuojelun sijaishuolto	• Lastensuojeluyksikkö Saraste • Lastensuojelun jälkihuolto • Kokemusta rikkaammat –nuorten vertaistukifoorumi • Tehostettu perhetyö Lastenvalvoja Kohtaamispaikat Vammaispalvelut Terveys- ja sairaanhoitopalvelut • Lasten päivystys • Lasten sairaala • Lasten kotisairaala • Lastenosasto ja vauvateho • Lasten ja nuorten poliklinikka • Syömishäiriötiimi Verso • Nepsy-tiimi • Lastenpsykiatria • Nuorisopsykiatria Lääkinnällinen kuntoutus • Alle 18-vuotiaiden kuntoutuspalvelut Vastaanottopalvelut Suun terveydenhuolto Tarmoa Nuorisovaltuusto	Kokkola Kannus Kaustinen Halsua Lestijärvi Toholampi Perho Veteli • Varhaiskasvatus ja esiopetus • Perusopetus • Ammatillinen koulutus • Lukiokoulutus • Korkeakoulutus • Kokkolan seudun opisto Nuorisopalvelut • Nuorisotilat ja talot • Nuorten tapahtumat ja harrastevuorot • Liikkuva nuorisotyö • Koulunuorisotyö • Ankkuritiimi • Etsivä nuorisotyö Työllisyyspalvelut • Ohjaamot Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen Kulttuuripalvelut Liikuntapalvelut Viestintä	• Seurakunnat • Vanhempainyhdistykset • Kosti ry Yhteisöklubi Silta • Kokkolan ensi- ja turvakoti ry • FinFami Pohjanmaa ry • Mello ry • Ehjä ry • Nuorisokeskus Villa Elba • Mannerheimin lastensuojeluliitto • Kokkolan Pelastakaa lapset ry • Kepli – Keski-Pohjanmaan liikunta ry • Urheiluseurat • 4H-yhdistykset • Familar ry • Kokkolan seudun omaishoitajat ja läheiset ry • Keski-Pohjanmaan omaishoitajat ry • Kokkolan kehitysvammaisten tuki ry • Keski-Pohjanmaan Neuroyhdistys ry • Suomen Kielipolku • Ykspihlajan Asukasyhdistys • Lähellä.fi

Kuva: Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät palvelut muodostavat monitahoisen systeemin. Lähde Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue Soite (2026).

Ikääntyvien hyvinvointisuunnitelma

Kunnan tulee laatia suunnitelma toimenpiteistä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi osana kunnan hyvinvointikertomusta ja –suunnitelmaa. Kunnalla ja hyvinvointialueella on velvollisuus tehdä yhteistyötä väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Suunnitelmaan on sisällytettävä osaksi ikääntyneen väestön asumista koskevien tarpeiden ennakointi ja niitä vastaavan asumisen kehittäminen. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista).

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue Soite ja alueen kuntien hyte-koordinaattorit ovat työstäneet toimenpiteitä yhdessä, ja alueellinen ikääntyvien hyvinvointisuunnitelma on hyväksytty Keski-Pohjanmaan aluevaltuustossa 2026. Toholammin kunnassa toimii myös vanhus- ja vammaisneuvosto, jonka asiantuntemusta hyödynnetään ikäihmisiä koskevien tiedon tuottamisessa sekä heitä koskevien päätösten valmistelussa.

Kunnan yleinen hyvinvointisuunnitelma sisältää ikäihmisiin kohdistettuja toimenpiteitä. Ne voi jakaa karkeasti seuraaviin päätavoitteisiin:

1. Fyysinen ja psyykkinen hyvinvointi (mm. liikunta- ja ravitsemusterveyden edistäminen, seniorikortit ja soveltavan liikunnan ryhmät, kulttuuritarjonta, liikkumisen esteiden poistaminen, lukutaidon edistäminen, kaatumisten ehkäisy, osallisuus).

2. Ympäristön, digimaailman ja kodin turvallisuuden edistäminen (teknisen toimen avustukset kotipihojen aurauksiin ja hiekoituksiin, kotivaran ja kylävaran edistäminen, yhteistyö Soiten kanssa kotien turvallisuuden edistämiseksi sekä eSeniorit –toiminnan tuki)

3. Sote-palveluiden saatavuuden puolesta puhuminen (järjestämisvastuu hyvinvointialueella, mutta kunta voi osaltaan päätöksin tukea palveluiden saatavuutta)

4. Yhdistys- ja vapaaehtoistoiminnan tuki (avustukset ja aktiivisten yhdistysten sekä vapaaehtoisten palkitseminen)

Toholammilla väestö ikääntyy edelleen. Tämä näkyy mm. siinä, että kunnan vuokra-asuntoihin lähemmäs keskustan palveluita muuttaa ikäihmisiä ja toisaalta myös kylissä asuu iäkkäitä yksin asuvia ihmisiä. Erilaisissa häiriötilanteissa on tärkeää, että myös ikäihmiset ovat huolehtineet omasta varautumisesta ja naapureiden kylävarautuminen on myös pohdittu. Ikäihmiset ovat toisaalta Toholammin voimavara, sillä erityisesti mm. Jussinpirtti ja Eläkeliitto ovat aktiivisia toimijoita, ja monen muunkin järjestön vapaaehtoissa on ikäihmisiä.

Sivistyslautakunta seuraa ikäihmisten asuin- ja elinolosuhteita yhdessä vanhus- ja vammaisneuvoston kanssa. Tekninen toimi ja kunnanhallitus huolehtivat osaltaan ikäihmisten asumista ja hyvinvointia tukevista palveluista ja avustuksista.

Suunnitelma mielenterveyden edistämiseksi

Mielenterveyden edistäminen tapahtuu arjessa. Toimivat ja laadukkaat palvelut, erityisesti sivistyspalvelut, edistävät mielenterveyttä. Mielenterveysongelmiin on perinteisesti liittynyt häpeän ja salaamisen kulttuuria, ja tavoitteena on yhä laskea kynnystä ottaa mielenterveyden huolet puheeksi riittävän varhaisessa vaiheessa. Yhteistyö sivistyspalveluiden sekä hyvinvointialueen kesken on tärkeää: mm. opiskeluhuoltopalveluissa edistetään oppilaiden ja opiskelijoiden yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia. Kuntaviestinnässä voidaan huomioida valtakunnalliset kampanjat, kuten mielenterveysviikko laajemmin koko väestön osalta. Mielenterveyden haasteet ovat usein yhteydessä päihdehaittoihin ja syrjäytymiseen. Alle 29-vuotiaat nuoret ovat etsivän nuorisotyön kohderyhmää ja työssä autetaan myös nuoria avun ääreen. Mielenterveyttä edistäviä toimia on asetettu osana kunnan yleistä hyvinvointisuunnitelmaa. Mielenterveyden edistämistä toteutetaan ja seurataan mm. opiskeluhuollossa, nuorten ohjaus- ja palveluverkostossa sekä kunnan Inspis-pajan työssä.

Suunnitelma lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn ja puuttumiseen

Lähisuhdeväkivallasta puhutaan silloin, kun väkivallan tekijä on väkivallan kokijan nykyinen tai entinen kumppani, vanhempi, lapsi, muu lähisukulainen tai läheinen. Se on vakava yhteiskunnallinen ja kansanterveydellinen ongelma, jota yleisyydestään huolimatta tunnistetaan huonosti. Väkivallan kierteen katkaisemiseen tarvitaan usein ulkopuolista apua. Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisen ja torjumisen yleissopimus tuli Suomessa voimaan 2015. Se velvoittaa kunnat ja hyvinvointialueet huolehtimaan naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan ehkäisemisestä ja joustavien palveluketjujen luomisesta. Kunnilla on merkittävä rooli naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisessä. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) määrittelee lähisuhde- ja perheväkivallan tilanteeksi, jossa sosiaalipalveluja on järjestettävä.

Nollalinja 116 016 on ilmainen auttava puhelin, jonne voi soittaa mihin kellonaikaan tahansa, vuoden jokaisena päivänä. Se auttaa kaikkia, jotka ovat kokeneet henkistä, fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai väkivallan uhkaa läheisessä ihmissuhteessaan, naisia, jotka ovat kokeneet henkistä, fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai väkivallan uhkaa, väkivaltaa kokeneiden läheisiä sekä ammattilaisia ja viranomaisia, jotka tarvitsevat neuvoja asiakastyöhönsä.

Tavoite	Perustelu	Toimenpiteet	Mittarit
Tiedon ja osaamisen lisääminen sekä tuottaminen Tunnistettuun lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen	Lähisuhdeväkivalta on yleistä, mutta sitä ei tunnisteta. Tarvitaan tietoa ja välineitä toimia.	Lähisuhdeväkivaltaa koskevan tiedon lisääminen kuntalaisille ja työntekijöille Yhteistyö Kokkolan Ensi- ja turvakodin kanssa esimerkiksi henkilöstön kouluttamisessa sekä yhtenä avun lähteenä lähiväkivaltaa havaittaessa	Tiedottamisen määrä ja laatu Koulutuksiin osallistuminen Tehdyt rikos- ja lastensuojeluilmoitukset, ohjaukset ensi- ja turvakoteihin

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma

Julkisen vallan on huolehdittava alkoholin, tupakan, huumausaineiden ja muiden päihtymiseen käytettävien aineiden sekä rahapelaamisen aiheuttamien haittojen ehkäisystä yhteistyössä yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Toholammilla ehkäisevä päihdetyö (ept) kuuluu sivistyslautakunnan toimialaan. Kunta ja hyvinvointialue tekevät yhteistyötä ept:n järjestämisessä ja sivistysjohtaja on mukana Keski-Pohjanmaan ept-työryhmässä. Ept:n tehtäviä ovat:

- alueen päihdeolojen seuranta ja niitä koskeva tiedotus
- päihdehaitoista ja niiden vähentämisestä koskevan tiedon tarjoaminen yksittäisille henkilöille ja koko väestölle
- osaamisen lisääminen päihdehaittojen ennaltaehkäisemiseksi
- päihdehaittoja ehkäisevien toiminen esittäminen ja edistäminen hallinnossa kunnassa erityisesti sivistys-, liikunta- ja nuorisotoimessa sekä elinkeinotoimessa
- em. toimien yhteensovittaminen niin, että hyvinvointialueen, poliisin, alkoholi- ja tupakkalakien noudattamista valvovien viranomaisten, elinkeinoelämän sekä erityisesti ehkäisevään päihdetyön osallistuvien viranomaisten työ ja tieto tukee toisiaan.

Laadukas ehkäisevä työ rakentuu tutkitun tiedon, pitkäjänteisyyden ja koordinaation varaan. Keskeistä on vahvistaa suojaavia tekijöitä sekä vähentää riskitekijöiden vaikutusta. Valtaosa päihdehaittoja koskevasta tiedosta on tuotettu alueellisin tilastoin, joita on raportoitu laajasti alueellisessa ehkäisevän päihdetyön suunnitelmassa. Lasten ja nuorten osalta tietoa saatavilla on kouluterveyskyselystä. Tästä on raportoitu kunnan laajassa hyvinvointikertomuksessa. Toholammin kunnan ennalta ehkäisevän päihdetyön keskeiset toimenpiteet löytyvät ohesta.

Tavoite	Perustelu	Toimenpiteet	Mittarit
Ehkäisevän päihdetyön toteuttaminen yhteistyössä monialaisesti	Laki edellyttää yhteistyötä toimijoiden välillä	Jatketaan yhteistyötä EHYT ry:n kanssa mm. koulujen päihdevalistuksen hankkimiseksi. Osallistutaan aktiivisesti yhteistyöhön Soiten koordinoimassa alueellisessa verkostoissa.	Yhteistyösopimuksen kustannukset, toiminnan myötä järjestetyt tilaisuuden ja kustannukset.
Päihdehaitoista ja päihteiden käytön lopettamisen hyödyistä viestiminen väestölle	Lain edellyttämää toimintaa	Tiedottaminen mm. ehkäisevän päihdetyön viikolla, kampanjat, hyvinvointialueen palveluista kertominen. Vuosikelloajattelu lasten ja nuorten vanhemmille tiedottamisessa mm. koulujen päättyessä.	Toteutuneet kampanjat ja viestit Yhteisövaikuttavuuden rakenteen kautta saatava ilmiötieto. Kouluterveyskyselyn tiedot lasten ja nuorten päihteiden käytöstä.